

DEN HELLIGE YNGELPLEJE

Anmeldelse af Erik Schultz:

FRIHED OG BÅND i menneskelivet

Dansk psykologisk Forlag 1998, 434 s. – kr. 388,-

Judy Gammelgaard

Gennem en årrække har en gruppe psykologer ved Århus' og Københavns Universitet arbejdet på et fælles projekt, som de selv kalder antropologisk psykologi. Det indebærer et forsøg på at beskrive menneskepsykens natur i lyset af livets udviklingshistorie. Ved at fokusere på især forskellen mellem pattedyrets og menneskets psyke indkredses det særligt menneskelige. Fra denne platform tages der hul på en diskussion af menneskelivets vilkår i vores moderne civilisation.

Et ambitiøst projekt som nærværende bog placerer sig originalt og fyldestgørende indenfor.

Erik Schultz har kaldt sin bog Frihed og bånd i menneskelivet. Overskriften henviser til den grundlæggende og gennemgående antagelse, at den menneskelige livsform – og enhver organismes livsbetingelse – består i at stræbe efter at gøre sig fri af den omverden, som alle organismer samtidig er bundet til med nødvendige bånd.

Det er i protesten mod den fuldstændige samhørighed, argumenterer Schultz, at vi finder den afgørende forskel på det levende liv og den døde materie. Den levende organisme vil, så længe den kan, kæmpe for at bevare både bånd og frihed. Dette er livskampen eller virksomheden, som Schultz og hans kolleger vælger at kalde det.

Denne virksomhed udfolder sig på tre områder.

Det første er stofskiftet. Livsvirksomheden må sikre sig forsyninger fra omverden til eget energiforbrug og må sørge for at komme af med affaldsprodukter. På det næste område udspiller formeringen sig. Uanset livskamp dør enhver organisme. Men inden må den have sikret sig afkom. Organismen må endelig kunne forsvare sig, når den bliver angrebet.

Det er disse tre typer af livsvirksomhed, der skaber sammenhængen mellem bindingen til omverdenen og frigørelsen fra den. Men de udfol-

der sig med forskellige grader af kompleksitet fra de simpleste livsformer til det højeste.

Livet opdeles således i fire niveauer, hvor hvert niveau er karakteriseret ved en særlig udgave af bånd og frihed. Kun mennesket lever sin livsvirksomhed på det fjerde niveau. Disse fire niveauer benævnes ved deres bånd. Niveau et er bundet af rødder. Niveau to er bundet af sansninger og instinkter. Niveau tre er bundet af oplevelser, og niveau fire er bundet af hellige oplevelser.

Læseren føres nu vejledende gennem beskrivelser af disse stadigt mere komplekse niveauer af livsformernes virksomhed. En af bogens pointer er, at pattedyrene i deres livsvirksomhed er bundet til omverdenen af deres oplevelser, mens mennesket er i stand til at trodse oplevelsesindtryk. Mennesket er så på sin side bundet af hellige oplevelser. Når bånd brydes, bindes organismen af nye bånd. Menneskets bindinger når de højeste former. Når båndene mellem organismen og omverdenen udfolder sig på det fjerde niveau kalder Schultz dem hellige. At kalde dem hellige kan lyde sært anakronistisk set i lyset af en moderne livsform, der fraskriver sig religionens kultursammenbindende kraft. Der gemmer sig imidlertid en vigtig pointe i valget af termen hellig.

Livsvirksomheden på niveau fire består i, at menneskets oplevelser af omverdenen er formidlet af en fælles kultur. Gennem denne ofrer vi noget til den fælles kultur og skaber herigennem nogle nye bånd. Disse bindinger gennemsyrrer herefter alle områder af vores virksomhed. På stofskiftetniveauet kan vi ikke længere spise hvad som helst, hvor som helst og når som helst. Vores måltider bliver kulturdefineret og som sådan bestemmende for den særlige oplevelsesform, der eksisterer på dette niveau. En oplevelsesform hvor følelse og erkendelse ikke kan skelnes. Disse kaldes hellige, og de binder menneskelivet på dette niveau.

Det er fascinerende og meget vedkommende læsning, vi præsenteres for i denne diskussion af de specifikt menneskelige oplevelser.

Den føre os igennem betragtninger vedrørende menneskelig lov, moral, politik og etik.

Schultz lægger ikke skjul på, at han i spørgsmålet om kulturer indtager et absolut standpunkt. Der findes gode og dårlige kulturer. I vurderingen af en kultur må vi nødvendigvis anlægge etiske betragtninger. Ligeledes må vi i vores daglige liv forholde os moralsk overfor for eksempel lovgivningen, som ikke er hellig men blot vejledende og nødvendig for regulering af et liv i fællesskab. Det er en tankevækkende debat, der her antydes. Den er også helt aktuel. Vi har netop mødt et eksempel på mennesker, der trodser lovgivningen for at kunne forfølge den hellige pligt, som præsten, der hjælper med at skjule udviste flygtninge.

Disse overvejelser om de hellige oplevelser samles til en pointe, der siger, at kærlighedens princip finder vi i yngelplejen. Forældreomsorgen er grundprincippet i alle hellige oplevelser og dermed det, der binder mennesker.

Det er altså ikke seksuallivets symbolik, der binder mennesker i kærlighedens bånd men yngelplejen eller forældreomsorgen!

Denne påstand synes at vokse logisk og følgerigtigt ud af projektets naturhistoriske udgangspunkt. Det er måske også i denne vidtgående konklusion, at der hos læseren begynder at melde sig en vis tvivl angående selve grundlaget for projektet.

Diskussionen om yngelplejens princip som kærlighedens grundform tager afsæt i en kritik af Freud og psykoanalysen.

Hos det højerestående pattedyr og hos mennesket har yngelplejen en primær status, hævder Schultz, og i sin kultiverede form, som vi ser i forældreomsorgen har den guddommelig karakter. Når Freud derfor tildeleler »brunstenegien« denne primære status tilfører han intimlivet mellem forældre og børn en slags »symbolsk brunstliv«.

Skulle Freud have ret i, at menneskelivet i alle dets udtryk udnytter den seksuelle energi ville »mennesket være så enestående blandt pattedyrene, at man næsten ikke kan øjne slægskabet«, skriver Schultz, og man aner her truslen mod hele projektets grundide.

Alle andre dyr har ingen problemer med at skelne brunstliv fra yngelpleje, og det er en utænklig tanke at koen, der fredeligt står og græsser, henter sin energi fra et kontrolleret brunstliv. Eller overført på menneskelivet. »Hvordan skal man dog kunne se seksuel symbolik i en situation, hvor en kvinde ammer sit barn? Situationen rummer megen forælder/yngelvellyst men overhovedet ingen brunstlyst.«

Måske ikke fra den mandlige betragters synsvinkel. Og han har da også ret i, at der ikke er tale om brunstlyst. Men ikke desto mindre om en særlig lyst, en intens stimulering, som binder mor og barn sammen i en kropsligt baseret form for nydelsesbetonet sublimeret erotik.

Sådan valgte Freud at forstå både barnets og moderens nydelse under amningen. Han kaldte denne nydelse seksuel, idet han samtidig understregede, at den menneskelige seksualitet adskiller sig radikalt fra dyrenes ved ikke at være bundet til parringen. Når moder og barn gensidigt nyder amningen kropsligt, skriver Schultz kan man med psykoanalysen hævde, at det er seksuelt. »Men så er seksualitet som begreb trukket ud over den *naturlige* grænse«. (min understregning) Mon ikke det er her skellet sættes mellem en psykologi, der hviler på naturhistorisk grundlag og en psykologi, der som sit udgangspunkt har det specifikt menneskelige forstået som noget, der ikke blot vokser ud af sine naturhistoriske forformer.

Måske er de kategorier, hvormed Schultz søger at indfange intimitets former mellem mennesker for snævre. Formeringen har to former, hævder Schultz: parringen og yngelplejen. Vi er tilbøjelige til at bruge ordet kærlighed lidt udiskriminerende som fællesbetegnelse for disse to sider af formeringen. Selv om der er et slægtskab, argumenteres der for, at yngelplejen er selve kærlighedens grundform. Derfor må Schultz afvise seksualiteten som kærlighedens basis eller brændstof, som Freud ville

have det. Der er imidlertid en pointe i Freuds seksualitetsbegreb, som Schultz synes at overse, når han reducerer intimitet til de to grundformer: parring og yngelpleje.

Selv om Freud definerer seksualitet som en drift, placerer han driften som et overgangsfænomen mellem soma og psyke. Men mest afgørende lader han seksualiteten være opstået i tilknytning til (*Anlehnung an*) livsdrifterne. Seksualiteten knytter sig med andre ord til en ikke-seksuel livsfunktion. Det prototypiske eksempel er ernæringsfunktionen og argumentet lyder, at den seksuelle nydelse afledes af den instinktuelt ernæringsfunktion. Tilknytningen består i, at den spirende seksualitet understøttes af en funktion, der er forbundet med opretholdelsen af livet. Udtrykt på en enkel måde, så suger barnet på brystet for at tilfredstille sit overlevelsesinstinkt; gradvist udvikles en selvstændig lyst til at sutte, som Freud valgte at kalde seksuel. Begrundelsen var, at barnets sutten tydeligvis var lystfyldt, og at den voksnes seksualitet indeholder spor af disse tidlige kropsbaserede lystformer. Til teorien om seksualitet som tilknytningsprodukt hører også, at der i seksualdriftens løsrivelse fra instinktet sker en transformation af objektet. Udtrykt mere præcist opstår seksualobjektet først gennem denne løsrivelse fra instinktet og gennem fantasiens mellemkomst. Af den grund er den menneskelige seksualitet et psykologisk fænomen, der i al sin kompleksitet ikke lader sig reducere til de naturhistoriske forformer.

Jeg skal hermed anbefale denne meget spændende og dybt fascinerende skildring af den menneskelige psyke til enhver læser, der har interesse for menneskets psykologi og den menneskeskabte kultur. Da bogen tillige er skrevet i et lettilgængeligt sprog uden vanskelige fagtermer, er underholdende og fuld af gode eksempler bør den nå ud til en bred kreds af læsere.